

Kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende

AVEC Work package 5: "Mapping and analysis of gaps"

Natalie Söderlind & Laura Korhonen Barnafriid,
Linköpings universitet 2022-09-15

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	4
English summary	4
Inledning	5-6
Metod och tillvägagångsätt	7
Resultat	8
Rätten till umgänge	8
Rätten till skolgång	9
Rätten till vård och behandling	10
Rätten till ett stadigvarande boende	11
Diskussion	12
Sammanfattande rekommendationer	13
Bilaga 1	14
Referenser	15

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Den rapporten har finansierats av Europeiska unionens program för Rättigheter, jämlikhet och-medborgarskap (REC 2014–2020).

Europeiska Kommissionens stöd åt framställningen av detta dokument utgör inte ett godkännande av dess innehåll, vilket endast återspeglar upphovsmännens åsikter, och Kommissionen kan inte hållas ansvarigt för någon användning av informationen i det.

Projektet Efter våldet (AVEC) har utvecklat och utvärderat en arbetsmodell för att säkerställa barns rätt till skydd, delaktighet och stöd under vistelse i skyddat boende. Projektet är ett samarbete mellan Rädda Barnen, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Marie Cederschiöld högskola, Göteborgs kyrkliga stadsmission och Barnafrid vid Linköpings universitet.

Inom ramen för projektet har Barnafrid ett särskilt uppdrag att kartlägga brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende.

Arbetet har utgått ifrån en enkätundersökning som Barnafrid och Rädda barnen genomförde 2021–2022. Enkäten besvarades av boendepersonal på fem skyddade boenden i Sverige.

Med resultaten som redovisas och diskuteras i denna rapport vänder vi oss till politiker, personal på skyddade boenden och yrkesverksamma inom socialtjänsten. De kan även vara av intresse för kommuner, regioner, frivilligorganisationer och privata aktörer samt för allmänheten.

Projektledare för kartläggningen har varit utredare Natalie Söderlind, tillsammans med centrumchef professor Laura Korhonen.

Stort tack till all boendepersonal som bidragit med sina åsikter, tankar och erfarenheter i kartläggningen, samt till Rädda Barnen som hjälpt till med att hämta in materialet.

Vi tackar även Hanna Antonsson, Maria Johansson och Maria Lindersson på Barnafrid för konstruktiva kommentarer på rapporttexten.

Linköping 2022.09.15

Natalie Söderlind
Utredare
Författare till rapporten

Laura Korhonen
Centrumchef
Ansvarig utgivare

Sammanfattning

I denna kartläggning belyser vi brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende. Vidare ger rapporten kunskap och lärdomar om hur vi kan bana väg för att säkerställa barns rättigheter i skyddat boende. Resultaten bygger på enkätsvar från boendepersonal på fem skyddade boenden i Sverige.

Resultaten visar bland annat följande:

- » I de fall där barnet har umgänge med den förälder som är misstänkt för brott sker detta många gånger mot barnets vilja.
- » Barnets skolgång blir ofta lidande vid större hotbild och långvarig placering.
- » Barnets stöd och behandling dröjer under placeringen i skyddat boende på grund av långa handläggningstider hos socialtjänsten.
- » Barnets rätt till ett tryggt och stabilt boende brister vid utflytt från skyddat boende. Vi rekommenderar beslutsfattare på olika nivåer att arbeta för att barn får ett starkare skydd vid umgänge.
- » Barn i skyddat boende säkerställs en trygg skolgång
- » Rutinerna förbättras när det gäller kontakter mellan socialtjänst och skyddade boenden angående det placerade barnet.
- » Ssamverkan stärks mellan kommun, socialtjänst, skola samt förskola och skyddade boenden.
- » Rutiner utarbetas för ett tryggt och stabilt boende efter tiden i skyddat boende.

In this report, shortcomings, and knowledge gaps in the safety net around the child at women's shelters are highlighted. Furthermore, the report provides knowledge and lessons in how we can pave the way forward to ensure children's rights in sheltered housing. The results are based on survey responses from shelter staff at five women's shelters in Sweden.

The results show, among other things, the following:

- » In cases where the child has visiting rights with the parent who is suspected of a crime, it's often done against the child's will.
- » Major threats and long-term placement often have a negative effect on the child's schooling.
- » The child's right to support and treatment is delayed when placed in sheltered housing due to long processing times with social services.
- » The child's right to a safe and stable housing is lacking when moving out of sheltered housing. We recommend that decision makers at different levels work to strengthening the protection for children caused by visiting rights.
- » Ensure safe schooling for children placed in sheltered accommodation.
- » Strengthened routines/cooperation between social services and the shelter around the placed child.
- » Strengthened collaboration between the municipality, social services, school and preschool and the sheltered housing.
- » Routines for safe and stable living the time after sheltered housing
- » Increase knowledge about violence among professionals

Inledning

Barn som tillsammans med en förälder flyr från våld i hemmet har många gånger själv upplevt våldet genom att se, höra eller på annat sätt bli utsatt för våldet. Att utsätta barn för att bevittna eller uppleva våld är att likställa med psykiskt våld. Flera undersökningar har visat att ungefär 10 procent av alla barn i Sverige upplevt våld i hemmet någon gång. Den 1 juli 2021 kom en ny brottsrubricering som benämns barnfridsbrottet (4 kap. 3 § brottsbalken) där det nu har blivit straffbart att utsätta ett barn, som man är eller har varit närstående till, för att bevittna brottsliga gärningar mot exempelvis den andre föräldern.

Ett barn som utsätts för en typ av våld löper större risk för multipel utsatthet. Våldsutsattheten kan få allvarliga konsekvenser såsom svårigheter i skolan och i relationer, samt utgöra en risk för barnets utveckling och hälsa.

Skyddat boende kan tilldelas personer som utsatts för våld i hemmet och behöver någonstans att ta vägen, ofta skyndsamt. Det är en form av tillfälligt stödboende som bemannas av personal som är utbildade att genomföra samtal och aktiviteter, samt använda andra metoder för att hjälpa våldsutsatta. På skyddat boende vistas även många barn som flytt våld tillsammans med en förälder.

En beräkning som Socialstyrelsen har genomfört visar att det mellan 31 juli 2018 och 1 augusti 2019, bodde cirka 6 500 vuxna och 6 200 barn minst en natt på

ett skyddat boende. Detta är en väsentlig ökning i förhållande till tidigare kartläggning från 2012 som visade att 3 200 barn bott minst en natt på skyddat boende.

Socialstyrelsens definition av skyddat boende :

”boende som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.”

Socialstyrelsen, 2022

Tillgång till skyddat boende i kommuner

Ungefär hälften av Sveriges kommuner saknar ett eget skyddat boende. Mer än 50 procent av de skyddade boendena drivs av ideella föreningar, 37 procent av privata aktörer och 9 procent av kommuner. Flest platser för vuxna finns i privat drivna boenden (48 procent av samtliga) som även har en stor andel av platserna för barn (44 procent). Ideellt drivna boenden står för 39 procent av vuxenplatserna och 47 procent av barnplatserna. I jämförelse har endast 10 procent av de kommunalt drivna boendena plats för barn. Det har skett en markant ökning av privat drivna platser sedan 2012.

I dagsläget saknas bestämmelser om minsta möjliga insats, samt krav på kvalitet och säkerhet i

skyddat boende. I ett fönster av möjligheter (SOU 2017:112) föreslås bland annat att tillståndsplikt ska införas för att skyddade boenden som drivs av enskilda verksamheter, kommuner och regioner ska vara anmälningspliktiga gentemot Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Barnets rättigheter

Barn som tvingas fly tillsammans med sin vårdnadshavare till ett skyddat boende har som alla barn i Sverige rättigheter i enlighet med Barnkonventionen som är svensk lag sedan 1 januari 2020. Barnkonventionen klargör vilka rättigheter som alla barn har, där man i beslut och åtgärder som rör barn ska beakta dessa utifrån vad som är för barnets bästa (Artikel 3 i konventionen). Detta innebär att domstolar och rättstillämpare ska ta hänsyn till rättigheterna i konventionen, där barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser som berör barnet.

Barns rätt att skyddas från våld

Barnkonventionen slår fast att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, samt sexuella övergrepp (Artikel 19). Rätten till bästa möjliga hälsa (Artikel 24) och rätten till liv och utveckling (Artikel 6) är viktiga för att skydda barn från alla former av våld (Artikel 19). Barn som utsatts för våld har rätt till rehabilitering och social återanpassning (Artikel 39). Barn har även andra rättigheter så

som rätten till lek, vila och fritid (Artikel 31) samt rätten till utbildning (Artikel 28). Att få uttrycka och bilda sina åsikter (Artikel 12).

FN:s kommitté för barnets rättigheter rekommenderade Sverige år 2015 att skapa ett sammanhållet och samordnat system för skydd av barn, och att stärka insatser för att medvetandegöra och öka kunskapen om våld mot barn genom att även involvera barnen själva. Detta eftersom det fanns en oro för att barn som upplevt våld inte fått tillräcklig vård, som resultat av otydliga vårdkedjor.

Samhällets ansvar att säkerställa en trygg uppväxt

Barnets rättigheter berörs även i andra rättsliga områden och lagar såsom föräldrabalken som

behandlar rättsförhållandet mellan föräldrar och barn kring vårdnad, boende och umgänge. Ytterligare lagar som är relevanta är brottsbalken, socialtjänstlagen, LVU (lag om vård av unga) och skollagen. Samtliga regelverk ska särskilt ta hänsyn till vad som är för barnet bästa (Artikel 3), samt till barnets rättsliga status i familj och relation till föräldrar. I de fall där föräldrar behöver stöd och hjälp för att ge barnet trygghet och skydd, är det samhället genom socialtjänsten som har en skyldighet att ingripa och se till så barnets behov blir tillgodosedda.

När socialnämnden fått kännedom om att ett barn utsatts eller bevittnat våld av en närstående, ska de utan dröjsmål inleda en utredning. Vid oro eller kännedom om att ett barn utsatts,

eller är i risk att utsättas för våld ska socialtjänsten agera genom att inleda en barnavårdsutredning. Samhället har det yttersta ansvaret för att säkerställa att barn får en trygg uppväxt.

Metod och tillvägagångssätt

Materialet till denna kartläggning har samlats in via en enkät under 2021 och 2022. Enkäten besvarades av personal som arbetar på fem olika skyddade boenden i Malmö, Göteborg, Gävleborg och Stockholm, där samtliga är delaktiga i projektet. Sammanlagt samlades 91 svar in.

Materialet har analyserats med kvalitativ innehållsanalys. Materialet bearbetades först under flera tillfällen för att skapa en förståelse för helheten.

Därefter identifierades meningsbärande enheter som kondenserades och kodades. Koderna jämfördes därefter utifrån likheter och skillnader som utformades till kategorier och teman.

TEMA	KATEGORI
Rätten till umgänge	Umgänge med förövare under vistelse i skyddat boende Förövarens rätt till sitt föräldraskap
Rätten till skolgång	Nekas skolgång p.g.a hotbild. Långa placeringar
Rätten till vård och behandling	Långa handläggningstider Barn ses som medföljande
Rätten till ett stadigvarande boende	Barn hamnar i hemlöshet efter att deras förälder flytt våldet Bättre hjälp och stöd i utflyttningsprocessen

Rätten till umgänge

När ett barn placerats tillsammans med en förälder i skyddat boende blir frågan om umgänge mellan barnet och den andre föräldern ofta komplicerad. Detta gäller särskilt om den förälder som bor i det skyddade boendet har sökt skydd från den förälder som barnet ska utöva umgänge med. I detta tema framkommer att personalen ser svårigheter med att upprätthålla denna form av umgänge.

Umgänge under vistelsen i skyddat boende

Personalen menar att det är svårt att upprätthålla umgänge med en våldsutövande förälder vid placering i skyddat boende, och ställer sig frågande till varför detta behöver ske under vistelsen. Detta särskilt när ett barn uttryckligen uppger att hen inte vill träffa den våldsutövande föräldern. Vidare har personalen funderingar kring hur ett umgänge kan göras säkert. Personalen ser problem med föräldrabalken (kap 6. 2b §) gällande barnets rätt att framföra sin åsikt, då barnets åsikt många gånger inte beaktas eller respekteras eftersom föräldrarnas rätt till umgänge ofta väger tyngre i praktiken. I dessa fall menar personalen att barnet i närmast tvingas till umgänge, vilket tyder på att barnets rättigheter väger lättare än föräldrarnas.

En av respondenterna lyfter hur en förälder råddes av rättsväsendet att se till så att umgänge genomförs, med förklaringen att det ser bättre ut inför den kommande vårdnadsför-

handlingen. Denna problematik lyfts även i en kartläggning av Jämställdhetsmyndigheten om hur umgängets rätt beaktas i mål om vårdnad. I kartläggningen framkom att domstolar bedömt en förälders vistelse med barn i ett skyddat boende som uttryck för samarbetssvårigheter. Domstolarna tenderade även att fokusera mer på samarbetssvårigheter än på uppgifter om våld utifrån de riskbedömningar som genomförts.

Ett stort ansvar tycks läggas på den förälder som flytt hemmet. En respondent belyser att den förälder som tvingats fly med sitt barn, ofta skuldbeläggs för att försvåra umgänget med den våldsutövande föräldern. Detta med hänvisning till att det är föräldern i det skyddade boendet som valt att flytta långt bort.

Förövarens rätt till sitt föräldraskap

En annan respondent menar att socialtjänsten behöver utökade personella resurser för att kunna hålla i säkra bevakade umgängen. De bör även hjälpa till vid överlämning av barnet så att föräldern i det skyddade boendet (ofta mamman) inte behöver träffa den andre föräldern. En annan respondent svarar att det vid ett tillfälle hade bott en förälder som haft så små barn att de aldrig tidigare träffat den andre föräldern, och ändå tvingats lämna barnen för umgänge. Personalen beskriver hur Sverige egentligen har en bra lagstiftning men att den inte används på rätt sätt. I de fall där äldre barn ska ha umgänge med föräldern utanför det skyddade boende så läggs ett stort ansvar på barnet att inte röja

adressen eller staden där hen för närvarande bor. Personalen menar att finnas bättre rutiner samt ökade resurser inom socialtjänsten för att umgänge ska kunna ske under säkra förhållanden. Personalen som besvarat enkäten ser dock kritiskt på det faktum att umgänge överhuvudtaget måste ske när ett barn med förälder är placerad i ett skyddat boende.

Brister

» Barnets rätt att uttrycka sin mening och vad som ses som barnets bästa tas inte alltid i beaktande enligt Barnkonventionen (artikel 12 och 3) och socialtjänstlagen (11 kap. 10 § Socialtjänstlagen).

» Flykt till ett skyddat boende ses som ett uttryck för samarbetssvårigheter.

» Ett allt för stort ansvar läggs på föräldern i det skyddade boendet att möjliggöra umgänge med den våldsutövande föräldern.

Åtgärder

- » Barns rätt till skydd vid umgänge med den som utövat våld bör stärkas.
- » Bättre rutiner för hur umgänge sker säkert när barn och en förälder bor i skyddat boende med skyddad adress.
- » Socialtjänsten bör ta särskild hänsyn till barnets önskan vid planering av umgänge med föräldern utanför det skyddade boendet.

Rätten till skolgång

Möjligheten att få gå i förskola och skola för barn i skyddat boende kan få en avgörande betydelse för barnets framtid. I skolmiljön får barnet ta del av ett vardagsliv som blir särskilt viktigt då detta kan vara den enda trygga punkten. I förskolan och skolan ges barnet möjlighet att utvecklas, nå kunskapsmål, interagera och bygga relationer med andra vuxna och barn. I detta tema blir det tydligt att rätten till skolgång vid placering i skyddat boende ofta brister.

Nekat rätt till skolgång

Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt med rätt till en kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola (7 kap. 2 § skollagen). I enkäten framkommer exempel på att barn i skyddat boende på olika sätt fråntas den rätten. I praktiken kan rätten till skolgång brista i flera månader på grund av att föräldern utanför det skyddade boendet har rätt att hämta barnet efter skolan under tiden som föräldrarna har fortsatt delad vårdnad. Vid eventuellt skolbyte behöver även båda vårdnadshavarna lämna sitt medgivande, vilket ytterligare försvårar situationen för barnens skolgång. En respondent svarar att det vid ett tillfälle uppstått en situation där rektorn på den aktuella skolan nekat barnet skolgång med motivering att barnet mådde för dåligt för att kunna gå i skolan. Det är socialnämnden som ska se till att placerade barn får utbildning, och att samverkan sker med andra samhällsorgan för att säkerställa att barn i skyddat boende får sina behov tillgodosedda. Det betyder

att socialtjänsten bland annat ska uppmärksamma och planera samverkan kring barnets skolgång. Det är således inte den enskilda rektorn som ska ta ett sådant beslut.

Långa placeringar

I enkäten lyfter flera svaranden att många ärenden blivit onödigt långdragna när det gäller rätten till skola. Det gäller särskilt när det råder en ovisshet gällande hur lång vistelsen på det skyddade boendet kommer att bli. Då krävs att socialtjänsten uppmärksammar och säkerställer att en säker skolgång sker. En svarande menar att den långa placeringen och bristen på insatser, antogs bero på vikarier som inte haft tillräckligt med kunskap om våld och därför inte skyndsamt kunnat fatta adekvata beslut. Hen menar att det kan ha berott på en omorganisering inom kommunen som skapat förvirring och sämre samverkan.

Lärdomar

Barns rätt till utbildning i förskola och skola är en viktig faktor för barns utveckling. Det är inte enbart en plats där kunskapsmål nås, utan även en plats där man lär sig bygga relationer med andra vuxna och barn. Att beröva barnet skolgång, och då särskilt ett barn som utsatts och/eller bevittnat våld, kan få negativa konsekvenser för barnets hälsa, välmående och framtid. Skolan är en viktig arena för barnets återhämtning och utgör många gånger en trygg plats för barn som är utsatta för våld i nära relation.

Barns rätt till skolgång behöver tillgodoses skyndsamt vid placering i skyddat boende. Detta kan ske antingen genom att barnet

skrivs in i en ny skola, eller genom att en pedagogisk verksamhet upprättas i det skyddade boendet.

Brister

» Det saknas rutiner för att säkerställa barnets rätt till skolgång under tiden i skyddat boende.

» Avsaknad av resurser och samverkan medför långa placeringar där barnet ej får skolgång.

Åtgärder

- » Bättre rutiner och ökade resurser så att barns rätt till skola och stöd kan tillgodoses.
- » Ökad samverkan mellan kommun och socialtjänst, samt mellan avlämnande och mottagande skola.

Rätten till vård och behandling

Barn i skyddat boende har rätt till vård och behandling (Artikel 24). I detta tema framkommer brister i rätten till vård. Detta beror på långa handläggningstider inom socialtjänsten, och fokus på föräldrarnas problem snarare än barnets vilket leder till att barnets behov av vård, stöd och behandling inte alltid prioriteras.

Långa handläggningstider

När ett barn placeras i ett skyddat boende är det nödvändigt att sätta in stöd- och behandlingsåtgärder. I enkäten framkommer att det ibland kan dröja flera veckor innan familjen tilldelas en barnhandläggare av socialtjänsten. Detta går emot socialtjänstlagstiftningen där det tydligt framgår att socialtjänsten utan dröjsmål ska inleda en utredning om det kommer uppgifter till nämndens kännedom som kan föranleda behov av insatser. När tilldelning av barnhandläggare drar ut på tiden kan socialtjänsten heller inte ta sitt ansvar att säkerställa att den våldsutsatta får sitt behov av stöd tillgodosett både akut och på lång sikt. En av respondenterna uppger att samarbetet mellan socialtjänst och skyddat boende kan se olika ut beroende på vilken socialtjänst som placerar barnet. Det gäller särskilt vid planering av exempelvis samtalsstöd då hen menar att det är svårt att veta vad barnhandläggaren kommunicerar till barnet. Hen menar att man behöver förtydliga vem som säger vad till barnet om till exempel anledningen till att barnet bor på det skyddade boendet.

Barn som medföljande

I enkäten framträder en bild av hur barnet många gånger ses som ett bihang till den placerade föräldern, oftast en mamma, och att personalen på boendet inte har en skyldighet att dokumentera barnets omständigheter om de inte fått ett särskilt uppdrag om detta från socialtjänsten.

De som besvarat enkäten menar även att socialtjänsten tycks ha ett större fokus på föräldrarnas mående, snarare än barnets behov av stöd. De belyser vikten av att barnet i skyddat boende får en egen insats, då det i dagsläget bara står som medföljande till den förälder som placerats. Genom att tillförsäkra barnet en egen insats kan vistelsen kvalitetssäkras, och bättre följas upp när det gäller barnets mående under placeringen. Detta är nu ett av förslagen i lagrådsremissen Ett fönster av möjligheter (S2022/03649) som om det går igenom, skulle innebära att barn som följer med en förälder till ett skyddat boende bedöms och beviljas insats individuellt. Socialnämnden skulle ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd och hjälpinsatser.

Asylsökande pekade ut som en särskilt utsatt grupp. Personalen som besvarat enkäten ser att bristen på resurser kan leda till att stöd uteblir, och att familjen blir lidande ekonomiskt- särskilt när både socialtjänsten och migrationsverket är inblandade i ärendet.

Lärdomar

I detta avsnitt framkommer brister i handläggningen av barn i skyddade boenden. Barnets rätt till

vård och behandling tillgodoses inte skyndsamt på grund av långa handläggningstider hos socialtjänsten. Det är tydligt att barnrättsperspektivet brister när fokus många gånger hamnar på den placerade föräldern, istället för på barnets behov av insatser.

Brister

- » Långa handläggningstider gör att barns rättsliga skydd brister.
- » Det saknas skyldighet för boendet att dokumentera barnets omständigheter om inte socialtjänstens gett ett särskilt uppdrag om detta
- » Barnet ges ingen egen insats.

Åtgärder

- » Utredning inleds omgående i enlighet med lagstiftningen, och barnhandläggare knyts till ärendet utan dröjsmål.
- » Barnet beviljas en egen insats.
- » En vårdplan med barnet i fokus upprättas omgående för att säkerställa att barnets behov av stöd och hjälp tillgodoses i enlighet med lagstiftningen. En vårdplan kan även göra det tydligt för barnet vad som händer, och hen kan få möjlighet att vara delaktig i planen.

Rätten till ett stadigvarande boende

En trygg och säker bostad är en förutsättning för att barn ska få en stabil och gynnsam uppväxt. I detta tema beskriver enkätsvaren att det är svårt att hitta permanenta bostadslösningar, vilket gör det problematiskt att tillgodose barns rätt till en trygg bostad efter tiden i ett skyddat boende.

Barn hamnar i hemlöshet

Enkätsvaren beskriver att många barn hamnar i hemlöshet efter att de tillsammans med en förälder som flytt våldet i hemmet. Trots vikten av ett permanent tryggt boende så får inte alltid barnen och deras förälder den hjälp av socialtjänsten som de behöver. Socialtjänsten har ett ansvar att erbjuda lämpligt boende till våldsutsatta vid behov. I artikel 20 i barnkonventionen framgår att ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan stanna kvar i den miljön, har rätt till särskilt skydd och stöd.

Personalen som besvarat enkäten belyser att många kvinnor och barn bor kvar allt för länge på det skyddade boendet då det är svårt att hitta en permanent bostad. Detta leder många gånger till att kvinnan och barnen flyttar ut från det skyddade boendet utan att ha ett stadigvarande boende att komma till. Personalen understryker vikten av familjen får hjälp och stöd att hitta ett nytt hem så att barn slipper flytta runt mellan olika tillfälliga boenden.

En respondent beskriver att det ofta råder stor ovisshet från dag till dag för förälder och barn om hur länge det finns möjlighet för dem att få bo kvar i det skyddade boendet. Tillgången till ett tryggt boende efter tiden i skyddat boende menar personalen är bristfällig. Ett stort ansvar läggs på boendepersonalen som varken har mandat eller i praktiken ansvar att hitta en bostad åt familjerna.

Hjälp och stöd i utflyttningsprocessen

Av enkätsvaren framgår att handläggningen av ärenden bör ske snabbare för att barnet och dess vårdnadshavare ska få ett utökat och bättre stöd och hjälp i utflyttningsprocessen. I svaren uttrycks även önskemål om bättre rutiner vid förflyttningar av familjer mellan kommuner. Det är många gånger det skyddade boendet som står för all planering vid utflytt, och det är också de som måste initiera kontakt med socialtjänsten i den mottagande kommunen. Boendepersonalen uttrycker dessutom att det borde finnas krav på, och rutiner för överlämning från socialtjänsten i den kommun som familjen lämnar, till den som tar emot familjen som flytt. Detta bör ske genom ett så kallat SIP-möte (samordnad individuell plan) då de nya kontakterna kan introduceras för familjen. Flera enkätsvar beskriver även en oro för barnet gällande dess rätt till långsiktigt stöd. Barnet har många gånger trauman med sig som ska bearbetas på en för dem ny, okänd plats med främmande människor och ny vardag runt sig.

Lärdomar

Ett tryggt och stabilt boende är

en viktig del av barnets fortsatta utveckling, och vid våldsutsatthet ska ett lämpligt boende kunna erbjudas. Det framkommer i personalens svar att denna rättighet inte tillgodoses idag. Tiden efter skyddat boende beskrivs som oviss. Många barn hamnar i hemlöshet eller tillfälliga boendelösningar, och får inte det stöd de har behov av.

Brister

- » Det saknas stöd och hjälp i utflyttningsprocessen.
- » Avsaknad av rutiner för, och krav på överlämning vid flytt mellan kommuner/socialtjänster.
- » Det saknas rutiner för SIP vid förflyttning mellan kommuner/socialtjänster.

Åtgärder

- » Skyndsam ärendegång.
- » Kvalitetssäkrade boendeformer.
- » Ökad samverkan mellan socialtjänster – en SIP alltid bör upprättas.

Alla barn i Sverige har rätt att skyddas från våld

Därför krävs det rätt insatser runt barnet, särskilt vid placering i skyddat boende, då barnet med stor sannolikhet har bevittnat och/eller själv utsatts för våld. Det behövs en ökad samverkan och tydliga rutiner inom kommunen, men även mellan kommuner, vid placering i skyddat boende. Kommunerna behöver bli bättre på att efterfölja lagstiftningen gällande barns rättigheter till stöd, vilket ställer krav på att socialtjänsten sätter in rätt insatser i samband med placering i skyddat boende. Kartläggningen påvisar hur barn-

rättsperspektivet ibland brister av hur barnrättsperspektivet åsidosätts av myndigheter genom allt för långa placeringar, som bland annat leder till att stödet till barnet dröjer och att skolgången blir påverkad. Den visar även att barnets åsikter inte respekteras gällande umgänge med en våldsutövande förälder, och att det råder brist på säkra boendelösningar och stöd efter tiden i skyddat boende.

Kunskapen behöver öka på alla nivåer i samhället och barnets bästa stå i fokus. Yrkesverksamma inom rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården, samt andra som möter utsatta barn ska utgå från evidensbaserad kunskap om våld mot barn. Detta för att säker-

ställa att barn får rätt insatser. Denna kartläggning belyser brister som det är viktigt att dra lärdomar av. FN:s kommitté för barnets rättigheter uttryckte redan 2015 oro för att många våldsutsatta barn i Sverige inte får den vård de har rätt till och behov av. Kommittén menade att Sverige behöver skapa ett sammanhållet och samordnat system för att skydda barn, och öka kunskapen om våld mot barn.

Med denna kartläggning vill vi synliggöra de brister som finns, och beskriva vilka lärdomar vi bör dra av dessa. Detta för att säkerställa att barn får ett stärkt skydd, samt möjlighet till delaktighet och stöd under vistelse i skyddat boende.

Sammanfattande rekommendationer

» Barns skydd när det gäller umgänge med en våldsutövande förälder bör stärkas. Förslag på hur detta ska gå till kommer att lyftas i utredningen Vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer (ju 2021:11). Uppdraget redovisas senast den 20 december 2022. Genom denna kartläggning vill vi understryka vikten av att lyssna till barnet och säkerställa barnets status som brottsoffer, samt att man beaktar den nya lagen om barnfridsbrott.

» Barnets rätt till skolgång ska alltid garanteras oavsett var barnet vistas. Det behövs rutiner för att säkerställa att undervisningen kommer igång skyndsamt för barn i skyddade boenden.

» Det behöver införas samordnade rutiner hos socialtjänst och skyddade boenden för hur kontakterna med, och runt ett placerat barn ska se ut. Stöd och behandling ska sättas in för alla barn som vistas i skyddat boende. Handläggningstiderna behöver kortas och barnet bli delaktigt i planeringen av sin situation för att inte ytterligare försämra barnets mående.

» Ett tryggt och stabilt boende efter tiden iskyddat boenden bör säkerställas och planeras i god tid.

» Krav på ökad kunskap om gällande lagstiftning hos yrkesverksamma som möter våldsutsatta barn, för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses.

Bilaga 1

Enkät: Barnrättsspaning

Projektet Efter våldet handlar om att stärka rätten till skydd, stöd och delaktighet för barn som upplevt och bevittnat våld i hemmet, under och efter deras tid i skyddat boende.

Som en del av projektet kommer vi att genomföra vad vi kallar för barnrättsspaningar. Detta innebär att vi kontinuerligt vill samla in vad ni som boendepersonal hör och ser kopplat till barnets rättigheter. Dessa spaningar kommer sedan att ligga till grund för ett påverkansarbete där vi gemensamt hjälps åt att påverka lokala och nationella beslutsfattare att ta bättre beslut för barn. Din/era spaningar är därmed viktiga!

Barnrättsspaningarna ska inte sammanblandas med insatser som är akuta och där barnen behöver direkta insatser, utan spaningarna syftar till att samla in kunskap och brister för att kunna möjliggöra ett långsiktigt påverkansarbete.

Datainsamling görs med en enkät, som ni närsomhelst kan fylla i men påminnelse kommer att skickas ut varannan månad, för att synliggöra saker som kränker barnets rättigheter.

Tänk på att dina eller er spaning ska formuleras så att det inte finns någon risk för att enskilda barn eller omständigheter ska kunna röjas.

Projektet är finansierat av Europeiska unionens program för Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (REC 2014–2020). Deltagande organisationer är Rädda Barnen, Stiftelsen Allmänna barnhuset, Marie Cederschild högskola, Göteborgs kyrkliga stadsmission och Barnafrid.

1. Vilka rättigheter har DU/NI sett under den senaste tiden som kränker barnets rättigheter? Det kan handla om rätten till skolgång, rehabilitering, stöd, skydd, information eller något annat på skyddat boende.
2. Har du/ni tankar och förslag på vad Efter våldet bör uppmärksamma beslutsfattare på när det gäller barn i skyddat boende?

Referenser

Bet S2022/03649. Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende. Jernbro, Carolina och Landberg, Åsa. Multiutsatta barn. Om barn som utsatts för flera typer av barnmisshandel. Stockholm: Stiftelsen allmänna barnhuset, 2020. <https://www.allmannabarnhuset.se/produkt/multiutsatta-barn/> (Hämtad 22-09-05).

Jämställdhetsmyndigheten. Skyddade personuppgifter – oskyddade personer. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2022. https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/bdog4rrb/2022_10-delrapport-skyddade-personuppgif.pdf (Hämtad 2022-09-05).

Jämställdhetsmyndigheten. Uppgifter om våld är inget undantag. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2022. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/wwrjf1il/rapport-2022-1-uppgifter-om-vald-ar-inget-undantag.pdf> (Hämtad 22-05-09).

Lundman, Berit och Hällgren Graneheim, Ulla. Kvalitativ innehållsanalys. I Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso-sjukvård. 159–172. Lund: studentlitteratur, 2008.

Prop. 2020/21:170. Barn som bevittnar våld.

Socialstyrelsen. Kartläggning av skyddade boenden i Sverige. 2020. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6817.pdf> (Hämtad 22-09-05).

Socialstyrelsen. Placerade barn och unga. 2020. https://www.socialstyrelsen.se/_api/publication/huvuddokument/?artikelnummer=2020-3-6640 (Hämtad 22-09-15).

Socialstyrelsen. Socialstyrelsens termbank. <https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=756&SrcLang=sv> (Hämtad 22-09-05).

Socialstyrelsen. Öppna jämförelser av våld i nära relation. 2022. <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/vald-i-nara-relationer/> (Hämtad 22-09-05).

SOSFS 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/foreskrifter-och-allmanna-rad/konsoliderade-foreskrifter/20144-om-vald-i-nara-relationer/> (Hämtad 22-09-05).

SOU 2017:112. Ett fönster av möjligheter.

SOU 2001:72. Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda; Socialstyrelsen. Folkhälsorapport. 2009. Stockholm